

bedeker sumnje nenad šaponja

Nina Rabrenović: NA
SREDOZEMLJU, Matica srpska,
edicija »Prva knjiga«, Novi Sad, 1990.

Problem čovekovih kontemplativnih potreba da se odredi (ili prikloni) ka duhovnom ili materijalnom, da osmisli žudnju, da prepozna Boga sred sopstvene uzvišene misli, da spozna sveopštu ekvilibristiku sveta u koji je bačen, da se dokaže kao tvorac nasuprot Boga ili prirode, uopšte, da prepozna stvarnost i nestvarnost opipljivog mu sveta, jeste jedno od centralnih pitanja ka kojima se, na ovaj ili onaj način, usredsreduje mladi srpski prozaisti. Specificum Nine Rabrenović (1936), odnosno, njene prve pripovedne knjige, Na Sredozemlju, jeste jedan prozni diskurs u čijoj tekstu dominiraju narativni slojevi prožeti ontološkom sumnjom kao najbitnijim određenjem ovog niza od dvanaest kratkih priča. Treća stvar koja ih određuje jeste činjenica da pripovedna zbilja (ma u koje staroistorijsko ili arhajsko vreme da je smeštena, što je, inače, najčešće i slučaj i jedna od sledećih koordinatnih odrednica ove proze) ishodi iz svakodnevne psihologiziranosti, odnosno, da, u pozadini ovih priča stoji i svojevrsna psihovizuelna tipologija. Iz svog arhajskog obrasca u kome su, najčešće, ispričane, ove priče se mogu prevesti na niz psiholoških entiteta, odnosno, na onaj niz kompleksuma koji bivaju registrovani pri osmatranju pojava koje nam prezentira psihologija svakodnevnog. U potkama priča nalaze se vidljive i (češće) nevidljive odrednice bića, tako da su one, više-manje, refleksije koje uzimaju oblik apokrifa, rekonstrukcije potrage za ontološkom suštinom čoveka, metaliterarnih igara, uopšte, prividnog poigravanja sa svojevrsnim, lično odabranim, segmentima istorije ljudske misli. Shodno tome, vremenski miljei u kojima se dešavaju ove fikcionalne konstrukcije su antički parabiblijski (ili katkad i faktografski) neutemeljeni, netaćni (potpune fikcije su), što, opet, nije tako čest slučaj u srpskoj prozi.

Priča Knjige je sažetak (neki, podrazumeva se) o onome što čini okvir (i sadržinu) kreativnog spisateljskog rada, o onome što stoji iza kreacije pisana u vavilonskom labyrintru, a i naž epistola imenovanih Gospodica de Bonfor gospodinu de Monpansje se može reći da počivaju na metafori za koju je sadržaj samo povod. Tu se radi o očaranosti alhemičarskom potragom za zlatom, koja se ne može (naravno) završiti. Ostaje potraga. Ili očaranost potragom, bez obzira na dobre sudove i

sopstvene misli. Postoje li »Sinovi istine«? jeste pripovedno propitivanje o tome »da li je nešvaran svet ili samo naša ideja o njemu«, a Priča kalifu je priča o zemlji u kojoj su događaji nepredvidivi, reke nepremostive, ljubavi neostvarive, i o pokušaju (uvek zaludnom, jasno) da se u sve to uvede nešto reda. Knjigu zaključuje Zosterova parabola o crtačima ili o svetu odraza i likova, odnosno, još jedna od metafora o umetničkoj kreaciji. Na neki način, ova priča i poetički zaokružuje niz pripovesti skupno imenovanih Na Sredozemlju, odnosno pokušaj jedne naglašeno pripovedne avanture da u dopretku do ontoloških granica dogleda ništavila načini iskorak iz filozofeme iz koje su sve te priče i potekle, a koja glasi da »stvarnost našeg postojanja i istina nisu u domašaju našeg znanja«. S druge strane, činjenica je da uspeala priča, bez obzira na skepsu iz koje je ishodila, svoju lepotu nalazi baš u uspešnosti iluzije koju stvara. Sami pokušaji nadvladavanja ograničenja priče i pričanja, koji su i tako vezani za jedan svet, sam za sebe ograničen i prolazan, posledica su obostrane, i pripovedne, a i ljudske, intencije ka neprolaznosti i večnom. Zbog toga ove pripovedne strukture (bez obzira na ponekad malo nategnuto interpoliranje filozofskog diskursa u njih) iza svoje usredostenosti na biće i njegove svekolike granice i na nikad do kraja saglediv odnos između duhovnog i materijalnog, kriju jedan epski glas, koji se uvek vraća izvornom pričanju, podrazumevajući pri tom metafizičko i zaumno.

Nastasijeviću (»Poezija ili optimizam« studija o Branku Miljkoviću, 1972. i »Jasike bele« studija doktorska disertacija o Momčilu Nastasijeviću, 1978. god.) svojevrstan je i predznak Strajničeve poetike započete stihobirkom »Zvezdani sat« 1975. godine i »Oči zemne« 1981. godine, a u kojima je na diskretan način i označena lokacija samosvojnog lirskog peva sa mnogostrukim asocijacijama na pogledi filozofa kakovitih su Hajdeger, Helderlin, Pindar, Empedoklo ili Niče, i sa njihovim »umetanjem« u poetičku raspravu ravni dijahronije i sinhronije.

Već, u tim udovim pesničkim knjigama Strajnič se lati posla izgradnje celovitog poetsko-filosofskog sistema, što naravno, kao ni jedan pesnik pre njega, nije uspeo i urediti iz prostog razloga što je to i svojevrsna utopija. Ali, sama ideja o takvom poslu svrstala je Strajniča u mudre i ozbiljne pesnike posvećene pesničkom biću: svom svojom kulturom, talentom, erudicijom i intelektualnom energijom, pa zapažanje nekih kritičara Strajniču kao pesniku sitnog lirskog konteksta bez elaboriranog izraza, ne stoji, jer u pitanju je autor one pesničke ideje, koja aktivno komunicira sa »svim područjima« savremenog pesništva sto se daju definisati i kada je u pitanju apstraktan pesnički govor.

Nova, a treća po redu, Strajničeva knjiga pesama, »VOŽNJA U KRUG« može se odrediti globalno kao svest o »lebdecem« položaju pesnika, o njegovoj igri na tananoj žici između ne-simboličke pozicije, silne vere u vlastitu/svetonazornu i duhovnokonstitutivnu moć i modernističke pozicije, duboke sumnje u konzistentnost sveta i pesništva, kako to ističe jedan od njenih recezenta, dodajući da je setnja pesnika (Strajniča) po opasnim visinama, u koje se zaleće, samo i pitanje i mogućnosti opastanka i smisla pesništva.

Duhovna konstitucija ove pesme je i duhovna konstitucija cele knjige. Ona je kičma veoma, i simbolički i asocijativno, gustog političkog rukopisa, koji je teško jednodimenzionalno ili jednosmerno definisati, a čiji pev – kako ističe drugi recezent knjige – nije u poricanju, u intonacijama nemušte ironije, već u ozbiljnosti izricanja koje prelazi preko reči, ili koji tek u reči nalazi svoj smiraj i kao punina sa mog trenutka neprolaznosti dovedenog skoro do hotimičnosti i kao ples ispod samog ništa, ispod kojeg se ceri ravnodušnost onog nedifenciranih onog ne-postalog koje sažiže svaki smisao.

I za kraj, valja reći da je i Strajničeva poezija sva u pretećima teške i kompleksne intelektualne spoljašnosti i zbilje, a i sama ozbiljena mnoštvom poetičkih i retoričkih nedovršenosti, isto onako kako je nedovršena u nama, kako sumnja, tako i vera u smisao pesništva. U njegovo večito ponavljanje: kao pitanja, kao čina. A, »vožnja u krug« simbolički nam daje za pravo da je tako. I da poput kiše u prirodi i mi kružimo u večnom zemaljskom krugu: života i smrti, svetla i tame, pesnika i ptice, daha i oblača. Samo reči su uvek u nama. I pokazuju se. □□□

položaj pesnika

zoran m. mandić

Nikola Strajnić: VOŽNJA U KRUG,
Izdavački centar »Revija«, Osijek, 1990.

Nije nikakvo kritičko otkriće da pesnik dr. Nikola Strajnić (1945. Popovac kraj Beleg Manastira u Baranji), ugledni profesor Pedagoškog fakulteta u Osijeku, spada u značajnije savremene pesnike mudre i intelektualne poezije. Umeće, koje je sticao pišući, magistrirajući i doktorirajući o velikanima srpske poezije: Branku Miljkoviću i Momčili

Polja

časopis za kulturu,
umetnost i društvena
pitanja, novi sad,
katolička porta 5,
telefon (021) 28-765

ureduju: ljubiša despotović, silvija dražić, zoran derić, petru krdić, alpar lošonc, miroljub radojković i saša radonjić * glavni i odgovorni urednik: franja petrinović * tehnički i likovni urednik: cvetan dimovski * sekretar redakcije: lilijsana jokić * članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojančić (predsednik), tanja durić, biljana cvetković, rada čupić, dušan radak, dušan mihailović, dušan patić, danica grubač, simon grabovac (delegati šire društvene zajednice), radmila gikić, radmila cvijanović-lotina, vladimir kopić, franja petrinović i cedomir keco (delegati izdavača) * izdaje nišp -dnevnik- uds, novi sad, bulevar 23. oktobra 31 * direktor nišp -dnevnik- uds, miodrag karadžić osnivač: pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine * časopis finansira pokrajinski fond kulture * rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 220 * žiro račun: 65700-603-6324 nišp -dnevnik- uds, sa naznakom za »polja« (godišnja pretplata 400 dinara, za inostranstvo dvostruko) * na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413-152/73, časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga * tiraž 2.000 primeraka